

HET LEGER KOMT WATERBEHEERDERS TE HULP

Tekst Marloes Hooimeijer | Fotografie Marcel Molle

Het leger kan zoveel meer dan zandzakken sjouwen bij watersnood. Dus is het een charmeoffensief begonnen om waterbeheerders van zijn meerwaarde te doordringen. Zover dat nog nodig is, want Defensie is al steeds vaker van de partij, zoals begin november bij de crisisoefening Waterwolf op Marken.

Waterwolf: in grote legertrucks worden figuranten na de oefening teruggebracht naar Marken

Defensie oefent het aanleggen van dijkversterkingen vanaf een ponton op het water, voor als een getroffen gebied over land niet meer te bereiken is

Militairen sjuwen zandzakken. Het stormt en het water staat hoog. Wie kent de journalistieke beelden niet? “Ondersteunen bij crisissituaties in eigen land is een van de drie primaire taken van de krijgsmacht”, zegt kolonel Erwin Hoogland, hoofd Operatiën bij Defensie. “Maar Defensie heeft bij waterveiligheidskwesties veel meer middelen beschikbaar dan mankracht alleen om waterbeheerders te ondersteunen. We willen meer bekendheid geven aan wat we allemaal te bieden hebben.”

En dat wil Defensie al wat langer. In beleidstermen gaat het om *Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking (ICMS)*. Het is een project van drie ministeries: Binnenlandse Zaken, Justitie en Defensie, gebaseerd op bestuurlijke afspraken uit 2005. Het project moet verduidelijken wat civiele autoriteiten, waaronder waterbeheerders, maar bijvoorbeeld ook de politie en geneeskundige hulpverlening, in crisissituaties van Defensie kunnen verwachten. Hoogland: “Om die samenwerking wat makkelijker te maken, is de beschikbaarheid van een bepaalde Defensie-capaciteit gegarandeerd. Het is niet zo dat onze mensen een uur na melding van een calamiteit al onder aan de dijk staan te trappelen, maar waterschappen en Rijkswaterstaat kunnen wel rekenen op de inzet van een zekere hoeveelheid mankracht en materieel binnen afzienbare tijd.”

Hoeveel dat precies zit en hoeveel capaciteit beschikbaar is, staat in de *Catalogus Nationale Operaties* (te vinden op www.defensie.nl). Na maximaal twee uur kunnen waterbeheerders bijvoorbeeld al ondersteuning krijgen van een *militair adviseur*. In iedere Veiligheidsregio is zo'n 'Defensieliaison' beschikbaar. Na maximaal 48 uur na een melding kan een detachement van in totaal 3.000 militairen beschikbaar zijn; 200 militairen daarvan staan al na maximaal 8 uur klaar en nog eens 1.000 na maximaal 24 uur. Na maximaal 48 uur kan ook gebruikgemaakt worden van een genie-eenheid inclusief technische adviescapaciteit en van een *peloton vouwbrug*, dat voor noodbruggen en -vloten kan zorgen. >

OEFENING WATERWOLF
Begin november vond op en rond Marken de grootschalige watersnoodoefening Waterwolf plaats. Het scenario: een dijkdoorbraak in combinatie met hoogwater op het Markermeer en extreme neerslag. Ook Defensie zette veel mankracht en materieel in, onder meer om te helpen bij evacuaties, dijkschouw en dijkversterking.

Evacuees komen aan op het verzamelpunt in Marken. Er is veel publieke belangstelling voor de oefening

DEFENSIELIAISON

Naast deze gegarandeerde capaciteit staat de catalogus vol met voorbeelden van mogelijke inzet van personeel en materieel bij watercalamiteiten. “De Defensieliaison kan de waterbeheerders precies vertellen wat we allemaal in huis hebben”, zegt Hoogland. “We kunnen militairen sturen om dijkvakken te bewaken en te inspecteren, of zelfs een F16 met een infraroodcamera. Je kunt ook denken aan de inzet van onze constructie-eenheden, die beschikken over zwaar constructiemateriaal als bouwmachines en brugmateriaal. Of over bootjes om mensen mee te evacueren. We hebben ook materieel om drinkwater te maken, dat wordt bijvoorbeeld gebruikt om onze troepen in Mali van drinkwater te voorzien.”

Eventuele extra kosten die de civiel-militaire inzet met zich meebrengt, komen volgens Hoogland ten laste van de FNIK (Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht). Overigens wil hij wel gezegd hebben dat er ook beperkingen gelden: “We hebben door de grote reorganisatie afgelopen decennia bijvoorbeeld geen enorme hoeveelheden vrachtwagens meer om mensen mee te verplaatsen. We hebben ook niet heel veel capaciteit om onder water gelopen straten mee leeg te pompen. De gegarandeerde capaciteit is bovendien niet alleen bestemd voor wateroverlast, maar ook om in te zetten bij bosbranden of voor extra anti-terreurbeveiliging, zoals laatst op Schiphol. En voor de niet-gegarandeerde capaciteit geldt dat die op een crisismoment mogelijk al wordt ingezet bij buitenlandse missies. Onze adviescapaciteit is wel vrijwel onbeperkt beschikbaar.”

WEDSTRIJDVOORBEREIDING

Nu de praktijk. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat waterbeheerders en Defensie elkaar pas opzoeken als de nood daadwerkelijk aan de man is. Nee, er moet geoefend worden, om op elkaar ingespeeld te zijn zodra de wedstrijd écht gespeeld moet worden.

Hoogland: “Zonder samenwerking vooraf, waarbij we ver-

De tent waarin Defensie evacuees verdeelt om naar het vasteland te worden vervoerd

trouwd met elkaar kunnen raken, kom je er niet in crisissituaties. Het mooiste is natuurlijk als we met alle waterschappen regelmatig kunnen oefenen. Daarvoor heb je een goed scenario nodig, waarin personeel en materieel bij voorkeur daadwerkelijk op de betreffende locatie worden ingezet, zoals laatst bij de oefening Waterwolf op Marken.”

Waterwolf is een van de vele watersnoodoefeningen met een rol voor Defensie die de laatste jaren plaatsvonden. Om de samenwerking in deze zogenoemde *koude* (oefen)fase naar een hoger plan te tillen, ondertekenden de commandant der Landstrijdkrachten, de voorzitter van de Unie van Waterschappen en de directeur-generaal Rijkswaterstaat juni vorig jaar een intentieverklaring.

Arike Tomson, programmatrekker crisisbeheersing bij de Unie van Waterschappen: “Dit verzoek kwam destijds van Defensie. Onze voormalige voorzitter Peter Glas, zelf ook reservist, had er wel oren naar.”

Het verzoek sloot goed aan bij het Uitvoeringsprogramma Crisisbeheersing 2014-2020, waarmee de Unie van Waterschappen ernaar streeft dat waterschappen zich van *calamiteitenbestrijder* tot *crisispartner* ontwikkelen. André Baak, adviseur crisisbeheersing bij waterschap Aa en Maas, is betrokken bij de uitwerking van de samenwerkingsovereenkomst. Baak: “Nu vinden Defensie en partijen in de waterkolom elkaar vooral op individueel niveau. We gaan onderzoeken of we hierin meer coördinatie kunnen aanbrengen. Zoals in het gezamenlijk plannen van opleiding en training met Defensie en in het aanvragen van rampenoefeningen bij Defensie. Misschien komt er ooit zelfs een gezamenlijk opleidingscentrum (WTEC), als dit door alle betrokkenen, verenigd in de Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen, wordt ondersteund. Ook onderzoeken we of we expertise meer kunnen uitwisselen. Bijvoorbeeld door Defensie stage te laten lopen bij het waterschap, om te zien hoe de processen er precies uitzien en wat voor materieel daarbij aansluit.”

EENSLUIDENDE WERKWIJZEN

Tomson: “Je wilt niet dat drie waterschappen op eenzelfde moment, los van elkaar, eenzelfde soort oefening organiseren met Defensie. Dus stel dat sprake is van een grootschalige watercrisis, dan krijgt Defensie met verschillende werkwijzen te maken. Dat is niet handig. Met eensluitende werkwijzen zijn partijen veel sneller op elkaar ingespeeld en uitwisselbaar.”

Arike Tomson verwacht dat rampen-oefeningen samen met Defensie (en andere partners) in de toekomst het niveau van individuele waterschappen, binnen de eigen veiligheidsregio, zullen overstijgen. “Het feit dat het thema waterveiligheid en voorbereiding op calamiteiten binnen het netwerk van veiligheidsregio’s steeds belangrijker wordt, zal de noodzaak om ook op grotere schaal te oefenen vergroten.”

Baak, zelf ook reserveofficier, benadrukt: “Waterschappen die al weten dat ze in 2017 een oefening willen doen, zullen die snel moeten inschieten bij Defensie. Daar zijn ze al druk bezig met hun planning voor volgend jaar. Hun buitenlandse inzet, zoals nu in Mali, Afghanistan en Irak, gaat natuurlijk voor, maar tussentijds zijn er momenten dat ze kunnen oefenen met de waterbeheerders in eigen land.”

GEWEND AAN GROEN

Het waterschap Drents Overijsselse Delta bereidt momenteel voor volgend jaar al een grootschaligere oefening met Defensie voor. “We doen dit samen

Bordje ter herinnering aan de echte watersnood op Marken (2016)

met nog vier waterschappen”, zegt waterkeringbeheerder Wijnand Evers. Hij moedigt verdere samenwerking met Defensie alleen maar aan: “Als het water in de Rijn en IJssel te hoog komt te staan, hebben we daar als waterschappen onze handen vol aan en kunnen we de militaire ondersteuning goed gebruiken.”

De afgelopen jaren was Evers vanuit zijn waterschap al bij meerdere rampenoefeningen met het leger betrokken. “We hebben elkaar inmiddels goed leren kennen. Onze mensen zijn eraan gewend dat hier in huis regelmatig ‘groene mensen’ rondlopen.” In de oefeningen werd de meerwaarde van de inzet van divers Defensiematerieel en -mankracht getest. En niet onverdienstelijk, stelt hij. “De F16 met speciale camera’s die werd ingezet, wist nagenoeg alle geënceneerde zand-meevoerende wellen op te sporen. Dat was boven verwachting.”

Er werd samen met duikers geoefend om de waterkunstwerken onder water te inspecteren, zoals sluisdeuren. Een ander mooi voorbeeld was de test met de bres-defender. “We hebben nog steeds geen goede middelen om een dijkdoorbraak te stoppen. Daarom hebben we met technici van het 105 Geniecompagnie Waterbouw geprobeerd een gat in de oever van

de Vecht tijdelijk te dichten door het gedeeltelijk laten afzinken van pontons van een vouwbrug. Dit bleek verrassend genoeg goed te werken. Bij een bres in de dijk zijn er echter veel zwaardere omstandigheden; we zijn nog op zoek naar een manier om ook dit te kunnen testen.”

WATERSCHAP HOUDT GEZAG

Uiteindelijk kan alleen de praktijk uitwijzen of de samenwerking bij werkelijke noodsituaties ook zo vruchtbaar is. Baak: “Ik weet wel zeker dat door extra oefening in de *koude* fase, het in de *warme* fase – als er echt een probleem is – alleen maar makkelijker zal zijn om de juiste inzet van Defensie te realiseren en goed samen te werken. Een goede taakomschrijving is daarin erg belangrijk.”

Want, voor de duidelijkheid: “De leiding blijft altijd bij het civiel gezag liggen”, aldus Hoogland. “Zonder de expertise van het waterschap kunnen wij niet aan het werk.” Tomson: “Defensie is ondersteunend en adviserend aan de waterbeheerder. Het waterschap vertelt waar in het veld de zandzakken moeten komen. Het is niet de bedoeling dat militairen de leiding overnemen, maar je haalt met het leger wel goed getrainde mensen binnen, die weten hoe in dit soort noodsituaties te opereren.” |